

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Mgr. Jany Brothánkové a soudců JUDr. Petra Průchy a JUDr. Tomáše Langáška v právní věci žalobkyně: **D. J.**, zastoupena JUDr. Liborem Koňaříkem, advokátem, se sídlem Nad Lánem 1206/1, Olomouc, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení,** se sídlem Křížová 25, Praha 5, týkající se žaloby proti rozhodnutím žalované ze dne 11. 5. 2015, č. j. X, a č. j. X, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 9. 8. 2016, č. j. 59 Ad 9/2015 – 79,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I.
Vymezení věci

[1] Žalobkyně dne 21. 10. 2014 podala u Okresní správy sociálního zabezpečení Olomouc (dále jen „okresní správa sociálního zabezpečení“) dva samostatné návrhy na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o rozsahu péče o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči dle § 85 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (dále jen „zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení“). Žalobkyně požadovala uznat dobu od 1. 7. 1996 do 1. 5. 2000 jako dobu, po kterou pečovala o dlouhodobě těžce zdravotně postiženého syna P. J. (první návrh), resp. dlouhodobě těžce postiženého syna MgA. M. J. (druhý návrh). Okresní

správa sociálního zabezpečení rozhodnutími ze dne 10. 12. 2014, č. j. X, a ze dne 17. 12. 2014, č. j. X, řízení o návrzích žalobkyně zastavila pro nepřípustnost dle § 66 odst. 1 písm. b) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „správní řád“). Odvolání proti těmto rozhodnutím zamítla žalovaná rozhodnutími ze dne 11. 5. 2015, č. j. X, a č. j. X (dále jen „napadená rozhodnutí“). Správní orgány shodně vycházely ze skutečnosti, že podle ustanovení § 5 odst. 3 ve spojení s § 5 odst. 1 písm. r) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), ve znění do 31. 12. 2006, vzniká účast na důchodovém pojištění osobě pečující o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči, jen pokud tato osoba podala přihlášku k účasti na pojištění nejpozději do dvou let od skončení této péče. Přihlášku k účasti na důchodovém pojištění tedy měla žalobkyně podat nejpozději dne 1. 5. 2002. Z důvodu procesní opatrnosti nechala okresní správa sociálního zabezpečení a poté i žalovaná posoudit zdravotní stav obou synů žalobkyně, přičemž obě posudkové komise dospěly po zhodnocení lékařských záznamů shodně k závěru, že ani jeden ze synů žalobkyně nebyl v období od 1. 7. 1996 do 1. 5. 2000 těžce zdravotně postiženým dítětem vyžadujícím mimořádnou péči.

[2] Proti napadeným rozhodnutím brojila žalobkyně žalobou u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci (dále jen „krajský soud“), který žalobu jako nedůvodnou zamítl rozsudkem ze dne 9. 8. 2016, č. j. 59 Ad 9/2015 – 79 (dále jen „napadený rozsudek“). Krajský soud konstatoval, že předpisy účinné do 31. 12. 2006 stanovily jako podmínku vydání rozhodnutí o účasti na důchodovém pojištění podání přihlášky nejpozději do dvou let od skončení péče (ustanovení § 5 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném do 31. 12. 2006). Péče žalobkyně o její dvě děti skončila dle jejích vlastních tvrzení dne 1. 5. 2000. Přihlášku k účasti na důchodovém pojištění žalobkyně do dvou let (tj. do dne 1. 5. 2002), od ukončení péče o děti nepodala, neboť ji podala až dne 20. 10. 2014. Z tohoto důvodu nelze žalobkyni započíst dobu péče o děti jako dobu účasti na důchodovém pojištění. Tato otázka je jedinou otázkou, kterou se soud v tomto řízení mohl zabývat, a která byla rozhodná pro posouzení věci. Případné nedostatky lékařských posudků a nedostatky postupů při jejich pořizování by závěr soudu o zákonnosti rozhodnutí žalované nemohly změnit.

[3] Lze se domnívat, že pokud by žalobkyně byla v období od 1. 7. 1996 do 1. 5. 2000 osobou pečující o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči, postupovala by žalovaná následně v souladu s pověřením ministra práce a sociálních věcí, na něž poukazovala i žalobkyně. To znamená, že by rozhodla kladně o případné žádosti o odstranění tvrdosti zákona dle § 106 odst. 1 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, pokud započtení doby péče o dítě brání pouze nedodržení lhůty k podání přihlášky k účasti na důchodovém pojištění. Řízení o odstranění tvrdosti zákona však v daném případě vůbec nebylo zahájeno.

[4] Tvrdost zákona při provádění sociálního zabezpečení může odstraňovat podle ustanovení § 4 odst. 3 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ministr práce a sociálních věcí, případně tento může pověřit správy sociálního zabezpečení, aby odstraňovaly tvrdosti v jednotlivých případech. Na tento postup však není ze zákona právní nárok a v konkrétním případě rozhoduje ministr či jím pověřené správy sociálního zabezpečení dle své úvahy (např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 8. 2010,

č. j. 3 Ads 34/2010 – 80). Tato rozhodnutí ministra (příp. žalované či okresních správ sociálního zabezpečení, je-li na ně taková kompetence delegována) nejsou přezkoumatelná ve správním soudnictví (§ 106 odst. 2 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení). Krajský soud se z těchto důvodů nezabýval zdravotním stavem dětí a rovněž zamítl návrh žalobkyně na provedení důkazu výslechem účastníků řízení a listinami, kterými chtěla žalobkyně prokazovat naplnění podmínky mimořádné péče o dlouhodobě těžce zdravotně postižené děti.

II.
Kasační stížnost, vyjádření žalované, replika stěžovatelky

[5] Žalobkyně (dále též „stěžovatelka“) napadla rozsudek krajského soudu kasační stížností. Stěžovatelka akceptuje právní rozbor legislativy sociálního zabezpečení, jak jej provedl krajský soud v napadeném rozsudku, a rovněž nezpochybňuje závěr, že pravomoc odstraňovat tvrdosti zákona je svěřena výhradně ministru práce a sociálních věcí, a nikoliv soudu. Nemůže se však ztotožnit s důvody, pro které soud zamítl její důkazní návrhy, kterými chtěla prokázat naplnění podmínky mimořádné péče o dlouhodobě těžce zdravotně postižené děti. Stěžovatelka má za to, že při existenci pověření ministra, aby okresní správy sociálního zabezpečení rozhodovaly kladně o žádosti o odstranění tvrdostí v případech, kdy jedinou překážkou započtení doby péče o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě jako náhradní doby důchodového pojištění je zmeškání lhůty k podání přihlášky, nešlo při zpracování lékařských posudků o pouhou procesní opatrnost správních orgánů. Lze jen spekulovat, jaký by byl závěr napadených rozhodnutí v případě, že by lékařské posudky vyšly opačně.

[6] Oba lékařské posudky postrádají jakýkoliv popis podmínek mimořádné péče o konkrétní dlouhodobě těžce zdravotně postižené děti. Je taktéž nepřípustné, aby byl vypracován lékařský posudek bez součinnosti posuzované osoby a poskytovatelů mimořádné péče. K vypracování lékařských posudků došlo bez účasti posuzovaných osob a tyto posudky jsou neúplné, jelikož postrádají posudkové zhodnocení mimořádné péče.

[7] Žalovaná ve vyjádření ke kasační stížnosti shrnuje argumentaci napadených rozhodnutí a se závěry napadeného rozsudku se ztotožňuje. Dodává, že k posouzení zdravotního stavu dětí stěžovatelky došlo při vědomí, že výsledný posudkový závěr, ať v kladném nebo záporném smyslu, nemůže nijak ovlivnit rozhodnutí v probíhajícím řízení. K posouzení zdravotního stavu dětí došlo toliko z důvodu, aby v případě, že by některé z nich bylo možné považovat v období od 1. 7. 1996 do 1. 5. 2000 za dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči, byl připraven posudek pro případné řízení o odstranění tvrdosti při provádění sociálního zabezpečení ve smyslu ustanovení § 4 odst. 3 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

[8] Stěžovatelka v replice uvádí, že podle vyhlášky č. 149/1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění platném v době od 1. 10. 1995 do 31. 12. 1995, se za dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě považuje dítě, jehož onemocnění nebo stav uvedený v příloze č. 3 citované vyhlášky potrvá déle než jeden rok. Položka č. 13 uvedené přílohy uvádí vrozené rozštěpy obličeje a dutiny ústní, kterými

trpí obě děti stěžovatelky. Obě děti byly dne 27. 9. 1995 naposledy posuzovány okresní správou sociálního zabezpečení se závěrem, že v obou případech se jedná o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči. Následně přijatou legislativní změnou byla shora uvedená vyhláška s účinností od 1. 1. 1996 zrušena. Nabízí se otázka, jaký je rozdíl v hodnocení zdravotního stavu obou dětí v době před či po 1. 1. 1996, přičemž formálně se jedná o zlomovou změnu, fakticky však nikoliv.

III.
Posouzení kasační stížnosti

[9] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil zákonné náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že kasační stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou, proti rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost ve smyslu § 102 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s."), přípustná. Poté Nejvyšší správní soud přezkoumal důvodnost kasační stížnosti v souladu s ustanovením § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 4 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

[10] Po přezkoumání kasační stížnosti dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost **není** důvodná.

[11] Stěžovatelka v kasační stížnosti dle vlastních slov nezpochybňuje výklad krajského soudu ve vztahu k aplikovaným předpisům sociálního zabezpečení a důchodového pojištění. Krajský soud vycházel z toho, že podle ustanovení § 102a odst. 1 zákona o důchodovém pojištění se účast osoby pečující o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči na důchodovém pojištění před 1. lednem 2007 posuzuje podle právních předpisů platných před tímto dnem. Podle ustanovení § 5 odst. 3 ve spojení s § 5 odst. 1 písm. r) zákona o důchodovém pojištění ve znění do 31. 12. 2006 vzniká účast na důchodovém pojištění osobě pečující o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči, jen pokud tato osoba podala přihlášku k účasti na pojištění nejpozději do dvou let od skončení této péče.

[12] Obdobným ustanovením ve vztahu k započtení náhradní doby v případě péče o osobu bezmocnou, se již Nejvyšší správní soud zabýval v rozsudku ze dne 26. 4. 2007, č. j. 6 Ads 52/2005 – 37. Dovodil, že právní úprava důchodového pojištění podmiňuje účast na pojištění podáním přihlášky k účasti na pojištění nejpozději do dvou let od skončení péče. Tato podmínka čelí jednak problémům konkurence, kdy by při péči o tutéž osobu mohly nárok na započtení doby pojištění uplatnit i dvě osoby, jednak představuje základ pro prokazování dob, neboť s odstupem času by bylo obtížné některé skutečnosti prokázat. S ohledem na záměr, jenž byl přijetím tohoto ustanovení sledován, je lze považovat za ustanovení preventivního či ochranného charakteru. Důsledkem opožděného podání přihlášky je nezapočtení doby péče pro výpočet důchodu, jde o důsledek uplatnění principu *vigilantibus iura scripta sunt*. Ani Ústavní soud neshledal uvedenou právní úpravu protiústavní (srov. usnesení ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. I. ÚS 1937/07), přičemž konstatoval, že se jedná o *zápočet tzv. náhradní doby. Jde o situaci, kdy daná osoba není účastna pojištění z titulu své výdělečné činnosti a nepodílí se na financování důchodového pojištění, ale nachází se v určité specifické životní a sociální situaci, kdy stát považuje za sociálně*

spravedlivé tyto situace zhodnotit a promítnout do důchodového pojištění; to však jen jako náhradní doby a za podmínek v zákoně vymezených, aby tak byla současně respektována i práva pojištěnců, účastných na pojištění z titulu výdělečné činnosti. Podmínkou započtu doby péče o osobu bezmocnou je včasné uplatnění této doby u příslušných orgánů (OSSZ); je tedy zcela na úvaze osoby, která se v takové sociální situaci ocitla, zda ji jako náhradní dobu bude či nebude uplatňovat. Jestliže stěžovatelka v dané lhůtě započet doby péče o bezmocnou osobu neuplatnila, pak podmínku stanovenou zákonem jednoznačně nesplnila.

[13] Závěry napadeného rozsudku i napadených rozhodnutí nejsou zcela přesné. V posuzovaném případě se totiž stěžovatelka nedomáhala započtení náhradní doby pojištění v řízení o žádosti o přiznání dávky důchodového pojištění dle zákona o důchodovém pojištění (dle vlastního vyjádření v kasační stížnosti podala stěžovatelka žádost o přiznání částečného invalidního důchodu až dne 17. 10. 2016). Předmětem přezkumu je v nyní posuzovaném případě rozhodnutí v řízení o rozsahu péče o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči dle § 85 odst. 2 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Toto rozhodnutí představuje podkladové rozhodnutí pro rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení o zákonném nároku na dávku důchodového pojištění (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 4. 2007, č. j. 4 Ads 78/2005 – 93). Jedná se o jeden z možných důkazních prostředků, kterými lze v řízení o přiznání dávky důchodového pojištění osvědčit náhradní dobu pojištění, spočívající v péči o zdravotně postižené dítě. Není ovšem vyloučeno, aby byla doba a rozsah péče o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě v řízení o přiznání důchodu prokazována i jinými důkazními prostředky, než je rozhodnutí vydané podle § 85 odst. 2 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (v podrobnostech srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 4. 2015, č. j. 2 Ads 8/2015 – 52).

[14] Tato nepřesnost napadených rozhodnutí a napadeného rozsudku však nemá žádný vliv na správnost závěru o nepřípustnosti návrhu stěžovatelky. I podle ustanovení § 85 odst. 2 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení totiž platí, že návrh na zahájení řízení o době a rozsahu péče o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě lze podat nejpozději do dvou let od skončení péče. Jedná se o právní úpravu účinnou od 1. 1. 1996, ve stejném znění byla účinná i ke dni vydání napadeného rozhodnutí. Jelikož stěžovatelka zmeškala lhůtu pro podání návrhu na zahájení řízení dle § 85 odst. 2 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení o více než 12 let, okresní správa sociálního zabezpečení nemohla v tomto řízení dobu a rozsah péče věcně zkoumat.

[15] Posouzení zdravotního stavu obou dětí tudíž nemohlo mít žádný vliv na výsledek řízení a výrok napadeného rozhodnutí. Jinými slovy, okresní správa sociálního zabezpečení by musela rozhodnout stejným způsobem, i kdyby se dle lékařských posudků v případě onemocnění dětí stěžovatelky jednalo o dlouhodobé těžké zdravotní postižení vyžadující mimořádnou péči. V kasační stížnosti stěžovatelka výslovně brojí pouze proti vadám a výsledku posouzení zdravotního stavu dětí, nikoliv proti důvodům napadeného rozhodnutí.

[16] V jistém smyslu lze rozumět obavám stěžovatelky, že lékařské posudky vyhotovené v řízení o době a rozsahu péče (které pokládá za neúplné a věcně nesprávné), mohou být v budoucnu využity v jiném řízení. Ostatně, sama žalovaná ve vyjádření ke kasační

stížnosti uvádí, že posudky byly vypracovány pro případné řízení o odstranění tvrdosti při provádění sociálního zabezpečení ve smyslu ustanovení § 4 odst. 3 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Výsledek budoucích řízení však v tuto chvíli nelze předjímat.

[17] Příkazem ministra práce a sociálních věcí č. 30/2006 je Česká správa sociálního zabezpečení pověřena, aby ve své působnosti kladně rozhodovala o žádostech o odstranění tvrdosti zákona, jestliže půjde mimo jiné o žádosti o důchod nebo o jeho úpravu spojené s žádostí o hodnocení doby péče o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči [§ 5 odst. 1 písm. r) zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném do 31. 12. 2006], pokud započtení této doby pro účely důchodového pojištění jako náhradní doby důchodového pojištění brání pouze nedodržení lhůty k podání přihlášky k účasti na důchodovém pojištění. Ke dni vydání napadených rozhodnutí však stěžovatelka nepožádala o důchod, když dle vlastních slov tak učinila až dne 17. 10. 2016. Stejně tak nemohlo být ve věci stěžovatelky ke dni vydání napadených rozhodnutí vedeno řízení o odstranění tvrdosti zákona ve věci žádosti o důchod, když nezbytným předpokladem pro vedení takového řízení je existence rozhodnutí, jehož tvrdost je třeba odstranit.

IV.
Závěr a náklady řízení

[18] Ze všech výše uvedených důvodů vyplývá, že napadený rozsudek není nezákonný z důvodů namítaných v kasační stížnosti. Proto Nejvyšší správní soud kasační stížnost jako nedůvodnou zamítl podle § 110 odst. 1 s. ř. s.

[19] Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o § 60 odst. 1 větu první ve spojení s § 120 s. ř. s., podle kterého, nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Stěžovatelka v řízení úspěch neměla, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovaná nemá právo na náhradu nákladů řízení, jelikož je správním orgánem ve věcech důchodového pojištění [§ 60 odst. 2 s. ř. s.].

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 24. května 2017

Mgr. Jana Brothánková
předsedkyně senátu